

BARN OG UNGE MED AUTISMESPEKTERFORSTYRRELSER

INFORMASJON OM AUTISMETEAMETS BEHANDLINGSTILBUD HØSTEN 2022

OM AUTISME OG AUTISMETEAMETS TILBUD	4
KLINIKK PSYKISK HELSEVERN FOR BARN OG UNGE.....	4
AUTISMESPEKTERFORSTYRRELSER (ASF)	4
AUTISME KARAKTERISERES GENERELT VED:	4
TILLEGGSVANSKER	5
OPPFØLGING FRA AUTISMETEAMET.....	6
HVEM ER VI?.....	7
DIAGNOSEKURS FOR FORELDRE/FORESATTE	9
KURS 1	10
Grunnkurs om autismespekterforstyrrelser	10
Kurs 2.....	11
Grunnkurs i diagnoseforståelse og tilrettelegging for barn/ungdom i skolealder med høytfungerende autisme/Aspergers syndrom.....	11
KURS 3	12
Autism spectrum disorders. Diagnosis and understanding.	12
KURS 4	13
Grunnkurs om autismespekterforstyrrelser med tolk	13
AutismEnact - Foreldreveiledningskurs.....	15
De utrolige årene	15
Førstehjelp for foreldre.....	15
BEHANDLINGSKURS.....	17
Pragmatiske språkvansker.....	18
Toalett trening.....	18
Søvnkurs	18
Dagsplaner for barn med autisme og psykisk utviklingshemming.....	19
Dagsplaner for barn og unge med autisme og Asperger	19
PECS Picture exchange communication system.....	19
Trenerferdigheter.....	19
Sosiale historier og tegneseriehistorier	20
Atferd som utfordrer.....	20
IVAS	20
Pubertet og seksualitet ved høytfungerende autisme og Asperger	20
KAT-kassen	21

Psykoedukasjon	21
Forstyrret spising.....	21
Sensoriske vansker	22
Videomodellering.....	22
Når ordene ikke kommer	22
Trening av sosiale ferdigheter for barn og unge med autisme og Asperger (alder 10+)	23
Trening av hverdagslivferdigheter	23
Diagnoseforståelse for fagfolk	23
Nettverk	24
Kurslokaler.....	25
Opplæringspenger til foreldre.....	26
Ressurser	28

OM AUTISME OG AUTISMETEAMETS TILBUD

KLINIKK PSYKISK HELSEVERN FOR BARN OG UNGE

I denne brosjyren vil dere finne informasjon som kan være nyttig for foresatte og personal for barn og unge med autismespekterforstyrrelser.

Klinikk psykisk helsevern for barn og unge, PBU v/ Autismeteamet gir behandling og oppfølgingstilbud til barn og unge med autisme. PBU er organisert i flere poliklinikker (BUP) i Helse Bergen. Spesialpoliklinikken samarbeider med lokal poliklinikk om utredning og oppfølging. Spesialpoliklinikken er plassert i Barne- og ungdomssjukehuset i Haukelandsbakken 15., blokk 2, 3. etasje.

Målgruppen for Autismeteamet er barn og unge med barneautisme i aldersgruppen 0-18 år. Autismeteamets virksomhet er rettet inn mot tre områder:

- ❖ utredning og diagnostisering
- ❖ oppfølging og veiledning
- ❖ kompetanseheving

AUTISMESPEKTERFORSTYRRELSER (ASF)

Autismespekterforstyrrelse er en samlebetegnelse på flere ulike diagnoser i autismespekteret. De fire mest sentrale er:

- ❖ Barneautisme
- ❖ Atypisk autisme
- ❖ Asperger syndrom
- ❖ Uspesifisert gjennomgripende utviklingsforstyrrelse

Forekomst er ca. 1% av barn, der diagnosen forekommer hyppigst hos gutter.

Autisme er en nevrobiologisk utviklingsforstyrrelse, og årsakene er i stor grad ukjente. Utviklingsforstyrrelse innebærer at symptomene vil tre frem etterhvert som kravene til barnet overskrider ferdighetene.

AUTISME KARAKTERISERES GENERELT VED:

Gjennomgripende svikt i sosialt samspill

- ❖ liten evne til felles oppmerksomhet
- ❖ vansker med å vente på tur, for eksempel til å si noe, i spill, i lek og lignende
- ❖ vansker med gjensidig samspill og relasjon med voksne og barn
- ❖ avvik i etterligningsferdigheter (imitasjon)

- ❖ liten forståelse for uskrevne regler
- ❖ vansker med å spørre, søke forståelse/kunnskap

Avvik i språk og ikke-språklig kommunikasjon

- ❖ vansker med å forstå og bruke ikke-språklig kommunikasjon
- ❖ bruker ikke ikke-språklig kommunikasjon som kompensasjon for manglende språkferdigheter
- ❖ vansker med gjensidighet i samtale med andre
- ❖ vansker med abstrakt språk
- ❖ noen barn har ekkolali (gjentar det andre sier), noen har spesiell uttale i forhold til intonasjon (volum og rytme)

Stereotyp og/eller repeterende atferd

- ❖ begrenset repertoar av aktiviteter og interesser
- ❖ intenst opptatt av en favorittleke, aktivitet eller detaljer på leketøy
- ❖ systematiserer, ordner i rekker, mønstre og system
- ❖ stor utholdenhet når barnet driver med favorittaktivitet
- ❖ vansker med «late som om» lek/rollelek
- ❖ selvstimulering (snurring på gjenstander, ser på ting som beveger seg, opptatt av symmetri og så videre)

Andre symptomer

- ❖ vansker med å overføre lærte ferdigheter (generalisering)
- ❖ vansker med å se helheter, fokuserer mer på detaljer
- ❖ vansker med å forholde seg til flere ting samtidig
- ❖ vansker med overgangssituasjoner (å være i en situasjon, for deretter å måtte forholde seg til en ny situasjon)
- ❖ uvanlige sansereaksjoner (overømfintlig for berøring, lyder, lys, smak, lukt)

TILLEGGSVANSKER

Over halvparten av barn som har en autismediagnose har tilleggsvansker. De mest vanlige tilleggsvanskene er ADHD, psykisk utviklingshemming, lærevansker, Tourettes/tics og epilepsi. Det er også vanlig med vansker innenfor søvn, forstyrret spising og vegring.

OPPFØLGING FRA AUTISMETEAMET

Autismeteamet kan tilby råd og veiledning til pårørende, og til de som er de nærmeste til å gi et offentlig hjelpetilbud til barnet med barneautisme. Vi er således avhengige av at veiledningen kan tas imot av ansatte som er knyttet til hovedpersonen, og som kan iverksette tiltak. Veiledningen er knyttet til å etablere forståelse for hvordan barnet fungerer, og hvordan man kan legge til rette for målrettet opplæring i funksjonelle ferdigheter som barnet har behov for å lære.

Ved oppfølging og behandling anvendes det ulike evidensbaserte tilnærmingsmåter og metoder for læring. Det vektlegges et helhetlig syn på barnets miljø og muligheter. Hvert veiledningsforhold vil være skreddersydd for det enkelte barn og den individuelle tilpasning skjer i samarbeid med barnets foreldre/foresatte.

Noen sentrale områder for opplæringen kan blant annet være:

- ❖ Språk og kommunikasjonsopplæring
- ❖ Alternativ supplerende kommunikasjon (ASK) herunder bruk av PECS (Picture Exchange Communication System) for dem som trenger det
- ❖ Selvhjelpsferdigheter og ADL-ferdigheter (trening i de ferdigheter som kreves i dagliglivet)
- ❖ Lek og sosiale ferdigheter
- ❖ Motorikk
- ❖ Psykoedukasjon, at barnet får økt kjennskap om seg selv og diagnosen
- ❖ Visuell styring (gjennom visuelle oversikter og planer)

På bakgrunn av den store variasjonen mellom barn og unge innen autismspekteret, med ulike grader av symptom og funksjonsvansker, må det tas høyde for at hver enkelt person har behov for ulike tilnærminger. Autismeteamet veileder på ulike kartleggingsverktøy som kan tydeliggjøre det enkelte barns behov for tilrettelagte opplæringstilbud, som også bør omfatte de spesifikke og karakterstiske svekkelsene i kommunikasjon og sosiale ferdigheter. Opplæringen bør omfatte alle sider ved barnets fungering, og formuleres slik at gradvise endringer mot mestring kan måles.

Opplæring gjennomføres slik at det best ivaretar barnets interesser og det barnet allerede har av kunnskaper. Motivasjon og interesse for opplæring må behandles spesielt slik at de ansvarlige for tilrettelegging av opplæring og foresatte gjennomfører undersøkelser av hva barnet er opptatt av til enhver tid. Dette kalles for kartlegging av potensielle positive forsterkere.

En sentral del av veiledning innebærer å øke personalets kompetanse og kunnskap om autisme, slik at de blir i stand til å takle utfordringer knyttet til autisme.

HVEM ER VI?

Autismeteamet er et tverrfaglig team bestående av ulike yrkesgrupper. Alle pasienter får tildelt en behandler og en ko-terapeut. Alle pasienter vil dra nytte av den tverrfaglige kompetansen gjennom behandlernes faste teammøter.

Harry Hansen
Vernepleier

Eli Wulf
Klinisk vernepleier

Silje Marie Heimdahl
Spesialpedagog

Torill Kvamsdal
Spesialpedagog

Stine Mjåtveit
Psykologspesialist

Annie Mathisen
Fagkonsulent

Maj-Britt Posserud
Overlege, Professor,
PhD

Line Beate Ulstein
Psykologspesialist

Galina Kabicheva
Spesiallogoped

Gunhild Kvame Tveite
Fagkonsulent

Sunniva Heimli Øvrebø
Spesialpedagog

Kristina Døsen
Psykologspesialist

Hildegard Berge
Spesialpedagog

Åse Kristin Rio
Psykologspesialtist

DIAGNOSEKURS FOR FORELDRE/FORESATTE

Det avholdes hvert semester kurs for foreldre og foresatte. Disse kursene kan også være gode alternativer for besteforeldre. Kurs for foreldre avholdes på Lærings- og meistringssenteret i Ulriksdalen. Påmelding til kursansvarlig i samarbeid med pasientansvarlig i spesialpoliklinikken. Avmelding må gjøres innen 1 uke før kursstart. Alle må møte opp minst 15 minutter før start for registrering.

Parkering: For de som har mulighet, anbefales kollektiv transport. Ved bruk av privat bil, anbefales det å sette av god tid til å finne parkering. Dette kan gjøres enten i Sentralblokken eller ved Haukeland hotell. Det er også noen plasser i 1. dekk i Ulriksdalen for besøkende, men på begrenset tid.

KURS 1

Grunnkurs om autismespekterforstyrrelser

Kurset er for foreldre/pårørende til førskolebarn og barn som nylig har fått diagnose.

Barn/ungdom med autismespekterforstyrrelser har ulike vansker med å forstå og oppfatte på samme måte som andre. Dette påvirker sosial kompetanse, kommunikasjon og atferd. Barn med autisme har også sine sosiale og kommunikative muligheter for forståelse.

Kurset vil gi grunnleggende kunnskap om diagnose og tilrettelegging. Det vil også bli gitt orientering om lover og støtteordninger.

Brukerrepresentanter informerer om deres arbeid.

Målgruppe:	Foreldre/pårørende til barn med autismespekterforstyrrelser
Kursansvarlig:	Gunhild Kvame Tveite og Stine Mjåtvedt
Dato:	20. september 2022
Tidspunkt:	9:00-14:30
Antall plasser:	18
Pris:	Gratis. Det serveres lunsj
Sted:	Lærings- og meistringssenteret, Adr. Ulriksdalen 2, 4. etasje
Påmeldingsfrist:	13. september 2022

Påmelding til kursansvarlig i samarbeid med pasientansvarlig i spesialpoliklinikken. Du skal motta bekreftelse på påmeldingen. I påmelding må det opplyses om telefonnummer, epost til de påmeldte, barnets alder og eventuelle allergier til kursdeltaker.

Kurs 2

Grunnkurs i diagnoseforståelse og tilrettelegging for barn/ungdom i skolealder med høytfungerende autisme/Aspergers syndrom.

Kurset gir kunnskap om diagnosen og vanlige tilleggsvansker. Kurset gir grunnleggende kunnskap om tilrettelegging, eksempler på noen visuelle verktøy og andre pedagogiske redskaper. Vi ønsker videre å vise hvordan struktur og organisering kan gi barnet en mer forutsigbar hverdag og oversikt. Det vil også bli gitt orientering om lover og støtteordninger.

- Kunnskap om diagnose
- Informasjon om rettigheter tilknyttet diagnose
- Forståelse for vanskene
- Sensoriske vansker og stress
- Organisering av hverdagen

Målgruppe:	Foreldre/foresatte til barn i skolealder med Asperger syndrom eller høytfungerende autisme.
Kursansvarlig:	Torill Kvamsdal og psykolog
Dato:	1. november 2022
Tidspunkt:	kl. 09:00 – 15:00
Antall plasser:	18
Pris:	Gratis. Det serveres lunsj.
Sted:	Lærings- og meistringssenteret, Adr. Ulriksdalen 2, 4. etasje
Påmeldingsfrist:	25. oktober 2022

Påmelding til kursansvarlig i samarbeid med pasientansvarlig i spesialpoliklinikken. Du skal motta bekreftelse på påmeldingen. I påmelding må det opplyses om telefonnummer, epostadresse til de påmeldte, barnets alder og eventuelle allergier til kursdeltakere.

KURS 3

Autism spectrum disorders. Diagnosis and understanding.

Autism is a complex developmental disability affecting individuals in the areas of social interaction, communication and behavior.

Presentation of autism spectrum disorders, the features and diagnosis and focusing on the challenges parents and families experience.

The course will be held in English.

Target group:	Parents
The course will be held by:	Clinical consultant Eli Wulf and clinical psychologist
Date:	8 th of November
Time:	kl. 09:00 – 14:00
Number of seats:	18
Price:	Free of charge. Lunch will be served.
Place to be held:	Lærings- og mestringssenteret i Bergen (the Learning and masterycenter in Bergen), Ulriksdal Healthpark, 4. floor, Ulriksdal 2, 5009 Bergen
Last date for registration:	1th of November

Registration to your contact at the spesialpoliklinikk. You will receive a confirmation on the registration. We need following information in Your registration: Your phonenumber, age of the child and if there is any allergies concerning the lunch.

KURS 4

Grunnkurs om autismespekterforstyrrelser med tolk

Kurset er for foreldre/pårørende til barn med autisme som har behov for tolk

Barn/ungdom med autisme har ulike vansker med å forstå og oppfatte på samme måte som andre. Dette påvirker sosial kompetanse, kommunikasjon og atferd. Kurset gir grunnleggende kunnskap om diagnose og tilrettelegging. Det blir også gitt orientering om kommunale og statlige hjelpetiltak.

Kurset gjennomføres ved at flere familier som snakker samme språk deltar på kurset og det benyttes tolk gjennom hele kursdagen. Kurset arrangeres ikke på faste datoer, men settes opp jevnlig avhengig av etterspørsel på de ulike språkene. Vi kan holde kurs på mange ulike språk, man melder inn ønsket språk ved påmelding.

Målgruppe:	Foreldre/pårørende til barn med autismespekterforstyrrelser
Kursansvarlig:	Gunhild Kvame Tveite og Åse Kristin Rio
Varighet:	10 timer fordelt på flere dager
Pris:	Gratis. Det serveres lunsj
Sted:	Lærings- og meistringssenteret, Adr. Ulriksdalen 2, 4. etasje
Påmeldingsfrist:	Fortløpende

Påmelding: Foreldre eller fagpersoner på vegne av foreldre kan melde inn ønske om kurs med tolk på spesifikt språk til kursansvarlig i samarbeid med pasientansvarlig i spesialpoliklinikken. I påmelding må det opplyses om aktuelt språk, navn på de påmeldte, telefonnummer, epost til de påmeldte, barnets alder og eventuelle allergier til kursdeltaker.

AUTISMENACT - FORELDREVEILEDNINGSKURS

Høsten 2022 starter vi et prosjekt på foreldreveiledning (AutismENACT) der vi sammenligner to veiledningskurs; **De utrolige årene** (DUÅ) og **Førstehjelp for foreldre** (FFF).

For hvem?

Målgruppen er foreldre til barn med ASF i alderen 2-6 år. Målet med veiledningen er å bedre forståelsen for hva autisme er, å gjøre foreldre til barn med autisme tryggere i sin rolle, samt å gi foreldre verktøy til å samhandle og kommunisere med barnet. Veiledningen legger opp til aktiv og interaktiv deltakelse med anledning til å treffe andre foreldre til barn med autisme, drøfte og diskutere for å øke forståelsen og kunnskapen om hvordan autisme gir seg uttrykk hos deres barn.

Foreldreprogrammene gjennomføres som et forskningsprosjekt i regi av prosjektleder Maj-Britt Posserud. Å delta i prosjektet betyr at man som forelder ikke kan velge om man vil få DuÅ eller FFF, man blir tildelt ett av kursene, og man vil bli forespurt om å svare på spørsmål om seg selv og sitt barn før oppstart, etter programmet er avsluttet, og etter et og to år.

De utrolige årene

Foreldreveiledningsprogrammet for barn med autismspekterforstyrrelse går over **13** uker fra begynnelsen av september med ukentlige 2 ½ timers møter i små foreldregrupper. Temaene som dekkes i programmet er blant annet kontaktetablering gjennom barnestyrte lek og barnets interesser, utviklingsstøtte i forhold til begreper og språk, emosjoner og emosjonsregulering og sosiale ferdigheter. Andre temaer er hvordan støtte barnets evne til selvregulering og bruk av grensesettende strategier.

Datoer: Hver tirsdag fra 13.sept – 13.dec, 13 ganger, med pause i høstferien. Kl.12-14:30.

Førstehjelp for foreldre

FFF består av tre interaktive dagsseminarer/workshop der vi går igjennom grunnleggende prinsipper og tema i forhold til barn med autisme. Vi har en dag/måned over tre måneder (sept-nov) med interaktiv workshop og undervisning.

Kurset bygger trinn for trinn forståelsen for hvordan hjelpe barn med autisme å tilegne seg noen av de ferdighetene barnet trenger. Dere vil derfor ha størst utbytte av å bli med på alle kursdagene. Det er god avstand mellom kursdagene, slik at dere kan erfare hvordan teorien fungerer i praksis og ta opp nye spørsmål/utfordringer til neste workshop.

Dag 1. Mandag 26.september, kl. 9:00-15:00

Forståelsen for autisme, lærevansker ved autisme, hvordan motivere og belønne barn med autisme, sensoriske vansker og håndtering av stress.

Dag 2. Mandag 24.oktober, kl. 9:00-15:00

Utvikling av språk og kommunikasjon hos med barn med autisme, bruk av supplerende kommunikasjon, PECS m.fl. Bruk av dagtavle, handlingsskjeder m.m. for å skape struktur og oversikt.

Dag 3. Mandag 21.november, kl. 9:00-15:00

Dagliglivets ferdigheter, hvordan møte utfordringer i forhold til spising, søvn, bruk av do.

Foreldre kan få mer informasjon og melde seg på kurs ved å sende mail til:

AutismENACT@helse-bergen.no

BEHANDLINGSKURS

Autismeteamet holder en rekke behandlingskurs for foreldre, barnehage, skole og avlastning. Behandlingskursene inneholder en teoretisk og ofte en praktisk del. På denne måten kommer man i gang med arbeidet allerede samme dag. Autismeteamet vil følge opp og veilede både under og i etterkant av behandlingskursene.

Behandlingskurs er forbeholdt pasienter til oppfølging hos Autismeteamet. Påmelding for de som allerede er under oppfølging skjer til behandler. Spørsmål kan rettes til din behandler eller til kursholder.

Autismeteamet ønsker gjerne innspill fra foreldre og fagfolk på ulike behov som kan imøtekommes med et behandlingskurs. Det kan være ulike tema knyttet til oppfølging av barn med autisme.

Behandlingskurs er gratis og holdes på Spesialpoliklinikken/Autismeteamet sine lokaler (Kusymre), BUS1, blokk 2, 3 etasje, med varighet 9:00 – 14:00. Toalett trening, søvnkurs og videomodellering varer fra 09:00-12:00. Kurs om seksualitet varer fra 09:00-13:00. Lunsj kan medbringes eller kjøpes i kiosk eller cafeteria i sentralblokken.

Påmelding til kursansvarlig i samarbeid med pasientansvarlig i spesialpoliklinikken.

Pragmatiske språkvansker

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Galina Kabicheva
Innhold	Barn med autisme har ofte pragmatiske språkvansker. Det betyr å kunne forstå og anvende språket i sosialt samspill på en adekvat måte i en viss given kontekst. Denne workshopen er for barn og unge med ASF som har et godt utviklet talespråk, men har vansker med å bruke det språket de har. Workshopen vil gi en innføring i pragmatiske språkferdigheter og gi praktiske eksempler for hvordan omsorgspersoner kan støtte utviklingen av dem. Gode kommunikasjonsferdigheter er en forutsetning for at personer med ASF får et så godt voksent liv som mulig. Derfor pragmatiske språkferdigheter er et viktig satsningsområde i intervensjoner.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov etter kurset.

Toalettrening

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Harry Hansen
Innhold	Innføring i intensiv metode for toalettrening for barn som skal slutte med bleie. Barnet skal ikke være med.
Etterarbeid	På kurset planlegger man oppstart for toalettrening. Behandler vil bistå med veiledning etter behov når toalettreningen skal gjennomføres.

Søvnkurs

Målgruppe:	For foreldre og fagpersoner som arbeider med barn med søvnvansker
Ansvarlig	Eli Wulf og Maj-Britt Posserud
Innhold	Kurset vil gi en innføring i søvnens betydning for helse og søvnhygiene. Vi vil ha fokus på hvordan søvn og livskvalitet henger sammen, og hva foreldre kan gjøre for å bedre søvnen hos sitt barn. Vi vil også se på medisiner som kan være aktuelle for barn og unge.
Etterarbeid	Behandler vil kunne bistå med veiledning etter behov på de/det tiltak foreldre vil prøve ut for å hjelpe barnet med søvn.

Dagsplaner for barn med autisme og psykisk utviklingshemming

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Silje Heimdahl
Innhold	Kurset inneholder en teoretisk innføring i bruk av dagsplaner som hjelpemiddel og en praktisk del der det er tid til å diskutere og produsere planer for det enkelte barn.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov på planene og gjennomføring av innføring av planer i hjem, barnehage eller skole.

Dagsplaner for barn og unge med autisme og Asperger

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Torill Kvamsdal
Innhold	Kurset inneholder en teoretisk innføring i bruk av dagsplaner som hjelpemiddel og en praktisk del der det er tid til å diskutere og produsere planer for det enkelte barn.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov på planene og gjennomføring av innføring av planer i hjem, barnehage eller skole.

PECS Picture exchange communicaton system

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Harry Hansen
Innhold	PECS er eit alternativt og supplerande kommunikasjonssystem som raskt kan hjelpe barn til å utvikle funksjonelle kommunikasjonsferdigheter. Systemet lærer barnet å kommunisere med bilde, men kan også bidra til å etablere/vidareutvikle verbal tale.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov når pecs-trening starter opp. Det kan veiledes hands-on eller direkte til omsorgspersonene.

Trenerferdigheter

Målgruppe:	Pedagogisk personale i barnehage og skole
Ansvarlig	Gunhild Kvame Tveite og Harry Hansen
Innhold	Vi går gjennom hvordan gjennomføre helhetlig tilrettelegging etter prinsipper fra ABA m.fl.
Etterarbeid	Behandler vil følge opp trening samsvarende prosedyre for autisteteamets tilbud til førskolebarn.

Sosiale historier og tegneseriehistorier

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Eli Wulf
Innhold	Workshopen vil gi en innføring i hvordan en lager og bruker sosiale historier som metode. Sosiale historier er korte historier som skal fremme sosiale ferdigheter og en mer hensiktsmessig atferd gjennom bedre sosial forståelse for barn og unge med autisme. På kurset vil vi gjennomgå bakgrunnen for sosiale historier og ha workshop hvor deltagerne lager en sosial historie i gruppe. Vi vil også se sosiale historier i sammenheng med uskrevne regler og visuelle forklaringer. Workshopen er delt i to med halve dagen om sosiale historier og andre halvdel om tegneseriesamtaler.
Etterarbeid	Behandler kan veilede etter behov på skrevne sosiale historier i etterkant av kursdagen etter behov.

Atferd som utfordrer

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Annie Mathisen
Innhold	Denne workshopen tar for seg arbeid med atferd som utfordrer. Kartlegging, tiltak og lovverk.
Etterarbeid	Behandler vil bistå etter behov med veiledning på gjennomføring av kartlegging og analyse av resultatet, samt drøfting av tiltak i etterkant av kartlegging.

IVAS

Målgruppe	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Torill Kvamsdal
Innhold	Vi vil gå gjennom hvordan bruke kartleggingsverktøyet IVAS.
Informasjon	Deltakere medbringer egen IVAS til workshopen
Etterarbeid	Behandler vil etter behov kunne veilede fagpersonell i arbeid med IVAS. Behandler vil også delta i drøfting av mulige tiltak som kan prøves ut etter kartlegging.

Pubertet og seksualitet ved høytfungerende autisme og Asperger

Målgruppe	Helsesykepleier, skole og foreldre
Ansvarlig	Annie Mathisen
Innhold	Pubertet og seksualitet – et undervisningsopplegg.
Etterarbeid	Helsesykepleier gjennomfører undervisningsopplegg på skolen.

KAT-kassen

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Eli Wulf
Innhold	KAT-kassen (Kognitiv Affektiv Trening) består av en rekke konkrete, visuelle elementer som er utformet for å gi barn og unge mulighet til å kommunisere om egne og andres tanker, følelser og atferd. Kurset tar for seg KAT-kassen og hvordan den kan brukes for barn og unge.
Informasjon	Deltakere må medbringe egen KAT-kasse til kurset.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov når gjennomføring av arbeid med KAT-kassen er i gang.

Psykoedukasjon

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Eli Wulf
Innhold	Workshopen tar for seg ulike metoder for psykoedukasjon for barn og unge med autismediagnose, samt fordypning i «Jeg er noe helt spesielt». Vi vil se på flere arbeidsbøker som er aktuelle for denne gruppen. Vi vil også se på psykoedukasjon for andre, som søsken og jevnaldrende.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov på det programmet man ønsker å benytte. Dette kan være i forkant og underveis i programmet.

Forstyrret spising

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Gunhild Kvame Tveite, Galina Kabicheva og Mona Kleiven
Innhold	Ernæring – hva er godt nok, hvordan vite... Munnmotorikk, utvikling, svelge – orale vansker som årsak. Tilnæring autisme – terapimåltid i sensorisk og atferdsterapeutisk tilnærming.
Informasjon	Mona Kleiven er klinisk ernæringsfysiolog og jobber ved Haukeland universitetssjukehus. Hun er vår samarbeidspartner på dette behandlingskurset.
Etterarbeid	Noen barn vil ha utbytte av henvisning til klinisk ernæring for videre oppfølging der. Behandler ved autismeteamet vil veilede etter behov på de tiltak man ønsker å gjennomføre etter kurset.

Sensoriske vansker

Målgruppe:	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Eli Wulf
Innhold	Denne dagen ser vi nærmere på hva sensoriske vansker er, og hvilke konsekvenser dette kan få i hverdagen. Deltakerne vil lære å lage en sensorisk profil ved hjelp av Bogdashinas kartleggingsverktøy og vi vil snakke om ulike tiltak.
Etterarbeid	Behandler kan bistå ved behov for gjennomføring av sensorisk profil. Behandler vil også etter ønske og behov bidra i drøfting av aktuelle tiltak til den sensoriske profilen.

Videomodellering

Målgruppe	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Gunhild Kvame Tveite
Innhold	Kurset inneholder en teoretisk innføring i bruk av videomodellering som metode og en praktisk del hvor deltakere vil få mulighet til å utarbeide skript/filmer selv tilpasset det enkelte barn. Filmene kan enkelt filmes med en telefon eller iPad (dette må den enkelte ta med selv).
Etterarbeid	På kurset utarbeides det enkle skript og filmer som den enkelte kan prøve ut i barnehagen/hjemme. Behandler vil bistå med veiledning i utvikling av flere skript/filmer, alt etter behov.

Når ordene ikke kommer

Målgruppe	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Galina Kabicheva
Innhold	De første ordene og setningene er en viktig milepæl i barnets utvikling. Det er imidlertid flere førspråklige ferdigheter barnet må ha tilegnet seg før ordene kan komme. Barn med autisme har store vansker med å lære dem. Denne workshopen vil redegjøre for 11 førspråklige ferdigheter som barnet bør ha tilegnet seg før han eller hun kan snakke i meningsfull kontekst. Workshopen vil også gi praktiske eksempler på hvordan omsorgspersoner kan støtte utviklingen av førspråklige ferdigheter.
Etterarbeid	Behandler vil etter behov veilede på arbeid med de 11 førspråklige ferdighetene.

Trening av sosiale ferdigheter for barn og unge med autisme og Asperger (alder 10+)

Målgruppe	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Silje Heimdahl
Innhold	Kurset inneholder en teoretisk innføring i vanskene med sosial interaksjon for barn og unge innen autismspekteret, og en praktisk del der det er tid å diskutere og utarbeide programmer for trening av sosiale ferdigheter.
Etterarbeid	Behandler vil veilede etter behov på arbeid med trening av sosiale ferdigheter.

Trening av hverdagslivferdigheter

Målgruppe	Foreldre og fagfolk
Ansvarlig	Silje Marie Heimdahl
Innhold	Kurset inneholder en teoretisk innføring i hva ADL-ferdigheter er og hvordan en kan arbeidet med disse ferdighetene i hverdagen, deretter en praktisk del med tid til å diskutere og gå igjennom ulike ADL-mål for de enkelte barna.
Etterarbeid	Behandler vil etter behov veilede for å videreføre arbeidet med ADL-ferdigheter.

Diagnoseforståelse for fagfolk

Målgruppe	Pedagogisk personale i barnehage, skole og avlastning
Ansvarlig	Annie Mathisen og Harry Hansen
Innhold	Barn/ungdom med ASF har ulike vansker med å forstå og oppfatte på samme måte som andre. Dette påvirker sosial kompetanse, kommunikasjon og atferd. Barn med ASF har også sine sosiale og kommunikative muligheter for forståelse. Kurset vil gi grunnleggende kunnskap om diagnose og tilrettelegging.
Etterarbeid	Behandler vil følge opp etter avtale.

NETTVERK

Autismeteamet anbefaler at det dannes nettverk for fagfolk i de ulike kommunene. Nettverk kan være for ansatte i bofellesskap, lærere eller for barnehagelærere. Et nettverk skal ha et faglig fokus på faktorer knyttet til arbeid med barn og unge med autismespekterforstyrrelser. Formålet med nettverk skal være å øke kompetansen til deltakerne. Et nettverk er også et møtepunkt for erfaringsutveksling. Autismeteamet kan bistå i opprettelse av nettverk ved å bidra med faglige innspill. Er du interessert i å etablere et nytt nettverk, ta kontakt:

Eli Wulf eli.wulf@helse-bergen.no

Gunhild Kvame Tveite gunhild.kvame.tveite@helse-bergen.no

KURSLOKALER

Barne og ungdomssjukehuset (BUS 1). Adresse: Haukelandsbakken 15, blokk 2, 3. etasje. Noen kurs gjennomføres i Auditoriet. Dette finner du i 1. etg.

Lærings- og meistringssenteret i Bergen. Adresse: Ulriksdalen 2, 4. etasje

OPPLÆRINGSPENGER TIL FORELDRE

Hvem kan få opplæringspenger?

Du kan få opplæringspenger dersom du er yrkesaktiv og har omsorg for et langvarig sykt eller funksjonshemmet barn. Det er ikke bare foreldre som kan få opplæringspenger, men også andre som har omsorg for barnet, for eksempel søsken. Ved behov kan flere omsorgspersoner få opplæringspenger samtidig.

Når kan du få opplæringspenger?

Du må som hovedregel ha vært i arbeid de siste fire ukene før kurset eller opplæringen, og ha tapt arbeidsinntekt.

Det er et vilkår for rett til opplæringspenger at opplæringen er nødvendig for å kunne ta seg av og behandle barnet.

Du kan få opplæringspenger dersom du får opplæring ved en godkjent helseinstitusjon eller deltar på et foreldrekurs ved et offentlig spesialpedagogisk kompetansesenter.

Opplæring må vare en hel arbeidsdag i løpet av en uke. Reisetiden kan regnes med.

Du har ikke rett til opplæringspenger når du deltar i opplæring som blir arrangert utenfor helseinstitusjon, for eksempel av humanitære organisasjoner, brukerorganisasjoner eller tilsvarende.

Du kan få opplæringspenger også etter at barnet har fylt 18 år.

Hva kan du få?

Opplæringspenger blir regnet på samme måte som sykepenges og utgjør 100 prosent av sykepengegrunnlaget. Det er ingen arbeidsgiverperiode ved opplæringspenger. Du får opplæringspenger fra NAV fra første dag. Arbeidsgiver kan forskuttere opplæringspengene og kreve refusjon fra NAV.

Hvordan søker du om opplæringspenger?

Du søker om opplæringspenger ved å fylle ut skjemaet: «Søknad om opplæringspenger» (NAV 09-11.08). <https://tjenester.nav.no/nav-sok/?1&language=no&ord=09-11.08> Bring med skjema til kurs eller workshop på autismeteamet, hvor du vil få de nødvendige signaturer.

Dersom du er arbeidstaker må arbeidsgiveren din sende inn skjema for inntektsopplysninger (NAV 08-30.01) til NAV. Du kan få opplæringspenger for opptil tre måneder før den måneden NAV mottar søknaden, dersom vilkårene var oppfylt i denne

perioden. Du er selv ansvarlig for at søknaden blir sendt inn. Den blir foreldet etter tre måneder.

Utdrag henta frå NAV – sjå meir informasjon på www.nav.no

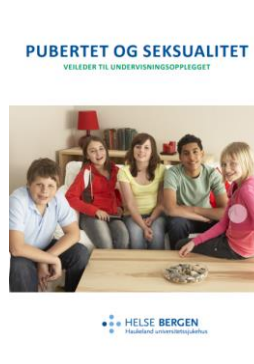
Det anbefales at man på forhånd skriver ut skjema i link og får signatur av lege/spesialist på kursdagen på autismeteamet.

RESSURSER

Autismeteamet har tett samarbeid med ulike instanser for å utarbeide gode tilbud til pasientgruppen.

Undervisningsopplegg for pubertet og seksualitet for høytfungerende autisme og Aspergersyndrom

www.helse-bergen.no

Gøy på nett

www.barnevakten.no

Kartleggingsverktøy for barn under 3 år

www.helse-bergen.no

KARTLEGGING AV BASISFERDIGHETER FOR TIDLIG INTERVENsjON HOS DE YNGSTE BARN MED AUTISMESPEKTERFORSTYRRELSE

Et kartleggingskjema for kommunikasjon, hverdagslivferdigheter og lek hos barn under 3 år

Utbildet av autismeteamet ved Haukeland universitetssykehus
Helse Bergen

Visuell støtte til barn som skal på EEG
Informasjon til link sendes ut sammen med innkalling til undersøkelse

www.helse-bergen.no

